

MIJN EERSTE WINTER BUITEN.

Een groot gevaar dreigt me....

Of neen, dat is te euphemistisch uitgedrukt; laat ik eerlijk wezen! Ik wil het opbiechten voor u, o mijn medeliefhebbers der schoone, levende natuur, dat ik, uit vol-vrije beweging, mooi op weg ben.... een verrader te worden!

Want ik, wien 't slijk der stad nog kleeft aan de pantalonspijpen; ik, de heel nieuwbakken buitenman, heb, bij het wuiven der sparren naast mijn deur, bij 't tuimelen der boomklevers tegen de eikestammen voor mijn raam, de euveldaad bestaan, medelijdend te glimlachen, toen ik in mijne aantekeningen van den vorigen winter las, dat „troepen meezen de boomen langs de Keizersgracht bevolkten“, dat „een boomkruiper scharrelde tegen een Vleugelnoot op de Weteringschans“, dat.... Genoeg, ge weet alles; ge kent mijn misdaad. Ik ben door dien eenen glimlach verrader geworden van het traditioneel, eens met zooveel vuur verdedigd parool: „en *toch* is de stad even rijk door moeder natuur bedeed als 't vrije buiten, voor wie 't maar opmerken wil.“ Zie, nu eerst vind 'k het teekenend, dat daar altijd die woordjes: „en *toch*“ bij moesten, met klemtoon.

Oordeel echter niet te hard over me. Wil me niet boycotten, als een echte Boer der nationalen verkenner, o stadsmensch! Luister nog even, gij in mijn oog nog lang niet mis-, maar toch ook niet meer zoo rijk bedeede!

Nog min 'k uw Vondelpark, waar men de troepen sijzen en goudhaantjes veel beter kan bespieden dan vaak hier, waar ze heel hoog, als geelgroene donsbalietjes piepen en wiegelen in de beschermende, donkere naaldkronen der slanke pijnen.

Nog houd 'k van de vlierstruiken, door spreuwen gezaaid in uwe slikkerige dakgoten. Maar aangenamer is 't mij toch hier, waar de natuur altijd rondom en dichtbij is. Waar ook wel huizen staan; o zeker; maar waar nog geen kilometerslange, steenen geulen te vinden zijn, in wier midden „de electrische“ suizelend voortschiet, overstemmend met z'n waarschuwend gebengel 't veelsoortig, veeltonig stadsrumoer.

Huizen, ja, staan hier ook. Maar dat zijn zulke, op wier vensterbanken de kruisbek pijnzaadvleugeltjes strooit. En zulke huizen mag ik wel.

Laat 'k u even verklappen mogen, dat ik er eerst zelf danig tegen opzag, naar buiten te vertrekken, juist in den tijd, dat de laatste tijdelijk uitstedigen voor een' winter huistoe keeren. Maar dat is me geducht meegevallen. Die eerste gedachte was ook dwaas. 'k Had immers moeten bedenken: de natuur is altijd schoon en overal; meest, waar ze niet is verminkt door schennende handen.

Het gezucht door de laatste gloeiend-goudglanzende beuketakken, waarmee een kille herfstwind weemoedig den nazomer ten afscheid wuifde, was voor mij het welkom-buiten.

Ik hoorde dat zuchten aan met de gedachte: nu is 't voor maanden uit; en 'k boog gelaten 't hoofd. Maar juist door deze beweging viel mijn oog op de herfstbloemen aan den beukenvoet en op 't naaldenkleed: teedere, kleurige zwammen, die me zacht-verwijtend troostten. En weg was mijn weemoed; nog leefde natuur! Ze zou met me blijven voortleven; zij 't sluimrend soms, toch voortleven, ook in den winter, die te komen stond.

't Maakte zoo'n aardigen indruk, dat fijne paddestoeltje, die bruine *Laccaria laccata*, zooals het daar groepsgewijze in heksenkringen gerangschikt stond op 't barre zand om de jonge beukjes, in 't eveneens nog jeugdige Nimrodpark. Langs 't Ankeveensche pad, onder de dennen, staan ze ook; maar daar hebben ze die doorschijnend-diepe Amethyst- of Violenkleur. (Zie: „In het Bosch“).

Vandaag, den vijftien, is 't buitengewoon mooi Novemberweer. De kille herfstwind ging liggen en 't lijkt wel, als in de meeste jaren trouwens, of Slachtmaand ons wil vergoeden, wat maar al te vaak onze „gematigde“ lente ons onthield.

Zoel is thans de atmosfeer. Een effen, week-blauwe koepel welft zich boven ons ver heen, tot waar hij rust op de statige sparretoppen, altijd in 't groene feestgewaad. 't Lukt al naar buiten tot genieten, maar nog kan 'k me niet losmaken van mijn raam aan den boschkant.

Iederen morgen is daar de roodborst mijn trouwe wekker. Die slaapt in de hoge spar achter Trompenberg. Eens heb 'k hem daar bespied in 't maanlicht, toen hij, 't kopje half er onder verborgen, even over alle donsveertjes rilde; zeker de huivering van een angstigen droom. 's Morgens zingt hij eerst zijn schuchterst liedje in den kastanje. Ziet hij me voor 't raam verschijnen, dan buigt hij even, zooals de roodborstetiquette dat voorschrijft; nog een liedje, weer een knippende buiging en met een half ingehouden knettergeluidje gaat 't dan naar 't rooster onder de pomp van den boer. Vooral daar eerst even doodstil zitten met 't typisch flauw-kromme rugje en 't hellende staartje. Dan een snavelkje vol vocht, terug in den kastanje, en weer een liedje, thans met een heel mooi gerekt watervalletje van tonen achteraan.

Volgt nummer twee, driftkop-winterkoning, parmantig, alsof hij 't eerst present was geweest, dansend en draaiend zijn liedje schetterend in de pasgesneden elzestokken, schuin leunend tegen de beukenhaag vol bruine, dorre bladeren, die ritselen als perkament. Daar moet Jantje in zoeken. Dan lijkt hij wel een klein, bruin muisje, waarvoor

geen gaatje te nauw is. Heel wat getemperd klinkt van uit het droge beukenbruin anderhalf liedje en dan moet de kleine woelwater in eens heel noodig even naar 't pomprooster.

Gezegd instrument wordt steeds in den vooravond omwandeld door talrijke ferme vinken. Aardig is 't om daar in de schemering naar te kijken. Aan de kleur kun je dan musch en vink soms niet meer onderscheiden. Maar de laatste „doet“ veel deftiger dan de straatjongen. Musch hipt met kleine sprongetjes driftig toe op 't rijstekorreltje, dat, bij 't omschuren der koperen pan van de boerin, kleven bleef aan 't pomprooster. De vink doet dat veel fatsoenlijker. Die stapt netjes, links-rechts, links-rechts; daarbij automatisch met 'tleiblauwe kopje knikkend, als de beste telganger in den stap.

Dat zijn allemaal van die kleinnigheden, waarop je, of je erbij denkt of niet, begint te letten, als je veel naar onzepietjes kijkt. 't Gebeurt wel eens, dat ik, als 'k beweet, dat dáár in de verte nu een sijs en dáár een pimpel bezig is, op mijn brood krijg: „ja maar, je kunt op zoo'n afstand zelfs geen kleur onderscheiden!“ Dat kan ook vaak niet en is even weinig noodig. Want dan helpen allerlei kleine eigenaardigheden, houdingen en bewegingen je al gauw uit den droom. Als ge begint, moet ge de eerste vrienden maar onderscheiden aan hunne kleur voornamelijk. Later hebt ge die niet meer noodig. Probeer 't maar eens! Begin omstreeks Nieuwjaar aan de studie der levende vogels, liefst in een stadspark. Dan zijn er weinig soorten, want de trekkers zijn heen, en ge hebt het voordeel, dat de boomen kaal zijn. Af en toe komt ge bij ons buiten, in 't vrije bosch eens repeteeren. Dat is weer moeilijker!

Dan hoort ge meteen, denk ik, een loktoon, die den hokvasten stadsbewoner tamelijk „raar“ in de ooren klinkt. 't Is, of daar wat losjes gesnaterd en gebabbeld wordt; altijd op de muzikale vogelmanier. Plak, daar valt dwars uit de lucht wat tegen den

eikenstam. Ha, 't komt hierheen. Dat's nu nog eens een mooie vogel! Het eerst valt de zacht steenroode onderzij in 't oog, als een bloem uitblinkend tegen den diep gevoorden eikenschors, bedekt met landkaartachtige plekjes grijs en geel korstmos. Mooi steekt tegen dat rood weer af de leiblauwe bovenzijde. Van de snavelhoeken loopt een pikzwarte sikkkel naar achteren, op een bijna wit veld. Kijk, hij doet zijn naam: Boomklever, eer aan. Met den kop omlaag gaat 't op een holletje den eikenstam af. Plotseling met een ruk: stop! Nu gehamerd van heb ik jou daar met den stevigen snavel. De rood-buik-grijsrug heet ook wel spechtmees, weet u?

's Maandagsmorgens, als 'k van 't station kom, klinkt vaak hun geroep me tegen van uit de boomen langs den 's Gravelandschen weg. Tegen twaalfen is de troep in de eiken voor mijn raam gearriveerd. Schuw zijn ze in 't geheel niet: vaak lieten ze me rustig op 1½ M. afstand passeeren, als 'k 's morgens een brief op de bus bracht. Plotseling zijn ze op een goeden morgen verdwenen uit de buurt. 't Zijn echte zwervers, die kortstaarten.

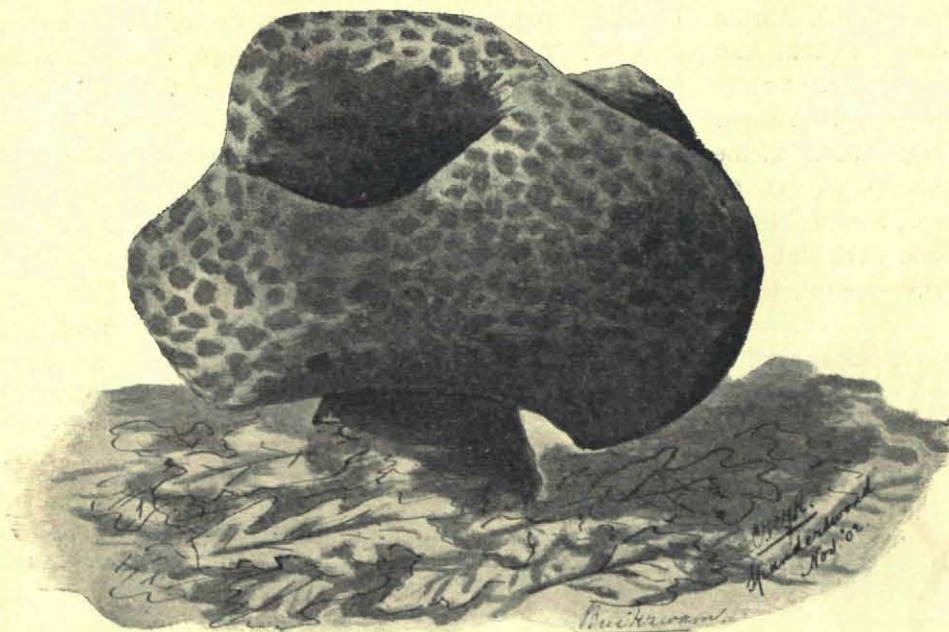
Hoor en kijk meteen; daar heb je nog iemand van de boomenpolitie; de boomkruiper, kleiner, slanker en stemmiger gekleurd dan de vorige vriend. Om te hameren is zijn priemsnaveltje te zwak, maar spleetjes en reetjes zuiveren van vastgekleefde eitjes en heel kleine larven, daar is onze sinjeur in zijn fijn geruit schorskleurig pak uitstekend van thuis. Met heel regelmatige tusschenpoozen wordt telkens het dood eenvoudige, schel sjirrende liedje opgehaald. Loktoon en 't vol-lied behooren tot dezelfde categorie van schelle, hoge tonen. Nu nog eens „sriep-sriepdesriepsriep“, alles even hoog, alleen het „perde“ een kwart lager, en hij is er al weer van door.

Een laatste blik op 't druk vogelgedoe voor mijn raam en dan op pad. Een ekster vliegt schuw hoog over ons hoofd. 't Is toch een mooie vogel met zijn langen staart, zijn staalblauw en rein wit,

waartusschen 't bleeke azuur van den herfsthemel juist de overgang is.

In 't dennenbosch krijschen gaaien, maar de bende goudhaantjes en sijzen, die hoog boven onze hoofden

in 't zonnetje de naaldkronen exploiteeren, ver-
toonen geen merkbare teekenen van angst.

Achter 't pas aangelegde Nimrodpark is een aardig plekje. Je hebt daar een boschweg met rechts akkermaalshout en links een rij zeedennen, wier knoestige stammen pruikig bewassen zijn met jonge naaldtakken. Die zeepijnen verheugen zich in mijne bijzondere opmerkzaamheid. Sinds 'k buitenman werd, zijn die hier mijn beste vrienden geworden. Later zult ge hooren waarom.

Die rij kromtakkige, dichtkronige zeedennen dan, staan weer juist op de steile, met eikenhakhout en nog wat begroeide helling van datgene, wat wij „de diepe wei“ hebben gedoopt. Aan den voet der afhelling loopt een slootje met heel wat moois gevuld. Een zanglijster hing daarboven verleden lente zijn nest op. Dat steunt op een paar elzetakken en op een verdwaald stuk strak gespannen prikkeldraad, zeker een erfenis van een villa, die hier ergens staat of gestaan heeft; getuige nog een cirkelvormig vijvertje, plus een kronkelend, beekachtig dito, omboord met Juniperus, Thuja en Rhododendron, waarin tegen vieren — 't is al vroeg donker! — alle roodborstjes uit de buurt komen knetteren.

De diepe wei, omringd door een sloot, is aan alle kanten door veel hoger liggenden boschgrond ingesloten. Er midden in is een langwerpige poeltje, goede drinkbak voor 't vee, waarin van 't zomer de heerlijke witte waterrozen elkaar verdrongen bij tallen.

De wei zelf is nog al vochtig. Wat *Orchis latifolia*

stond er in 't voorjaar. Daarvan is nu niets meer over. Neen, dan houden de bloeistengels van *Epipactis* in 't dennenbosch ginds omhoog 't langer uit.

Hier bloeit aan den oever der waterleliekom Dotterbloem voor de tweede maal (10 November).

De laatste *Nymphaea*-bladeren, zoo mooi van vorm, zakken weg. Maar alleen om neer te komen op groene bladpieken, juist even neuzend uit 't bodemslijk der sloot. Ze zitten aan den top van een meer dan armdikken, geelwitten wortelstok, die in den bodem verborgen ligt. Hem zal de vorst niet deren, al verandert al 't water er boven straks in een ijsklomp. Sinjeur zendt dikke, met talrijke vezels bezette wortels naar beneden en draagt zelf in regelmatige spiralen de litteekens van bladstelen uit vorige jaren.

Laat deze bladeren maar gerust afsterven en wegzakken. Ze hebben den ganschen zomer, vottend op het spiegeland watervlak, in talrijke, heel kleine scheikundige fabriekjes, uit het koolzuur der lucht, onder den invloed van licht en de bijmenging van wat water, zetmeel weten te fabriceren; en dit, na het eerst te hebben omgetooverd in oplosbare druivensuiker, door de lange bladstelen heen weten te transporteren juist naar dien dikken wortelstok.

Deze is dus als het ware een groot zetmeelpakhuis, waarin de zetmeelkorrels in duizenden heel kleine kamertjes, cellen geheeten, liggen opgestast, tot 't lente wordt. Dan vinden die jonge opgerolde blaadjes in hunne dichte nabijheid zetmeelvoedsel in overvloed. Ze teren er op in 't eerst van hun' groei.

Begrijpt ge nu, hoe in Mei die plompblaren zoo plotseling opduiken en snel in aantal vermeederen? En ook, hoe uit een bol of knol in zoo korten tijd een plant met bloem en al opschiet? Dan zult ge meteen iedereen afraden, een bol- of knolplant terstond na den bloei te berooven van haar bladeren, of in 't donker weg te zetten, want daardoor vernietigt ge in 't eerste geval de zetmeelfabriekjes, of beneemt ze in 't tweede de gelegenheid om weer nieuwe voedingsstof, zetmeel, te maken en in den bol of knol op te hoopen.

Als we nu de roodborstjes in de Rhododendrons bij 't ronde poeltje stil laten knetteren en tegen de helling omhoog klauteren, komen we aan een aardig veld met jonge beukjes, waaronder duizenden en nog eens duizenden *St. Theunisbloemen* (*Oenothera Lamarckiana*).

Je hebt er in alle stadiën van ontwikkeling. Heel kleine rosetjes en dito's van 60 cM. middellijn met twee honderd bladeren; planten met 1 Meter stengel vol bloemknoppen en ook nog heel wat van meer dan manshoogte met open bloemen aan den top.

Jammer, dat er heel wat schoons in dit Oenotherawoud zal moeten sterven van kou en nattigheid voor de bloemtrossen nog half volgroeid zijn. Vele gele bloemkronen puilen even uit de kelkbladen, maar konden blijkbaar niet verder en verrotten reeds voor de ontplooiing. Een treurig gezicht voorwaar. En een scherp contrast met dien zomeravond, toen 't was, of lichte feeën zweefden door 't Oenotherawoud. Met een onzichtbaren tooverstaf beroerden ze hier en ginds en elders een bloemknop, zoodat plotseling de gele bladeren 't beschuttend groene dek ontsprongen en zich uitspreidden, ver en dichtbij, bij honderden; als vlammetjes, plotseling opflikkerend in den avondschauw van 't bosch. Kaarsjes, die rustig, zonder flikkering, branden bleven in 't donker van den woudnacht, om weer uit te dooven, toen de zonne verrees met warmte en licht.

Dat is nu heel anders. Vergisten zich dan al deze planten hier? Dat het half November 's nachts eens wat koud en vochtig wordt, is toch waarlijk niet onverwacht of veel te vroeg!

Mijn vriend Nico heeft een goed hart. Ge kunt hem dadelijk herkennen onder al degenen, die het zilveren B-S. insigne dragen, aan zijne formidabele lengteas-ontwikkeling. Zijn goede hart dan heeft hem bewogen de nachtkaaars met den mooisten knoppentros met penwortel en al uit te graven en voorzichtig over te brengen naar de lieflijk zwoele sfeer der ouderlijke serre. Toch heeft de plant zich ondankbaar gedragen. Hij heeft zich niet kunnen verlustigen aan de groote gele kelken, die zich van die der gewone Primrose onzer duinen onderscheiden doordat de bloemkroonbladen veel langer zijn dan de meeldraden.

Ook verzamelden we zakdoeken vol zaad, net grof gemalen koffie. Dat zullen we elders uitstrooien. Hier verdringen de rosetten elkaar al. En dit laatste is misschien de juiste verklaring voor het met den bloeitijd in de war zijn van vele planten, die zich misschien niet normaal hebben kunnen ontwikkelen.

Een leuk contrast met zoo'n Oenotherareus maakt een schuchter aan zijn' voet bloeiend driekleurig viooltje, mooi door z'n eenvoud.

Een gansche troep Moeras-Myosotis blikte nog met duizend bleek-blauwe oogjes op uit de diepe-wei-sloot, aan den voet van 't zeepijnen-hoogland. En in 't ronde vijvertje bij de Rhododendrons scheppen we een salamanderman in half prachtkleed. Omdat 's beestjes onverstandig ijveren naar den brui-loftstijd hem anders wel eens rouwen kon, is hem genadig winterverblijf aangeboden in ons aquarium.

Hier en daar durft een dopheibloem zich nog vertoonen, die evenals *Ranunculus repens* nog niet gelooven wil, dat ieder oogenblik de strenge reus met zijn grijzen baard kan komen, die geen bloemen zal dulden voor zijn voet. Zijne herauten zijn de bovisten onder 't Akkermaalshout en de reuzen-exemplaren van *Epipactis latifolia* met trossen opengebarsten zaaddoozen, die 't laatste restje stoffijn zaad uitstrooien op den boschgrond.

Uit de diepe-wei-sloot visschen we wat Pijlkruidknollen voor 't aquarium. Ook nemen we wat *Azolla* mee, dat nog heele watervlakten in 't Spanderswoud bebruint.

Amerikaansche eiken zaaien zich nog druk uit. Merkwaardig groot worden hier de zeer goed ontwikkelde eikels, vele meer dan 3 cM. lang, terwijl deze vruchten anders meest half of geheel verscholen blijven in 't beschermende napje.

Nog heel wat hemelsblauwe Leiklokjes heffen zich op 't sierlijk overbuigend steeltje onder 't Akkermaalshout.

Zouden ze nu voor 't laatst de zonnige herfst-zwoelte ten doode luiden? Wie weet! En dan rijzen in ons droeve gedachten aan komende snerpkou en sneeuwkil. Maar 't roodborstje knettert ons vertrouwelijk-troostend toe: houd moed, 't moet eenmaal toch weer lente worden.

CHR. H. J. RAAD.

Hilversum, Jan. 1903.

DE ADDER.

Dit dier, het zeldzaamste van onze inlandsche reptielen en dat, zoo 't schijnt, bij ons nergens algemeen voorkomt, is tevens het eenige vergiftige beest van ons land. Wel beschikken enkele ongewervelde dieren, en ook de pieterman en de landsalamander over een giftige stof, maar een mensch zullen zij er niet licht mee dooden.

Het aantal gevallen met doodelijken afloop schijnt in ons land gelukkig zeer gering te zijn, een of twee per jaar hoogstens, voor zoover ik kon nagaan; het aantal verwonderingen evenwel is stellig veel grooter. Alleen dan, wanneer het warm weer is, het dier sedert lang niet gebeten heeft, de beet op 't bloote lichaam wordt toegebracht, (aan handen of voeten b.v.) en de tanden bijna geheel in de wond dringen, is de dood meestal onvermijdelijk. Anders komt althans een volwassene er in den regel met een paar benauwde weken af.

Soms evenwel bezwijkt ook de sterkste man na een schijnbaar onbeteekenend beetje te hebben ontvangen, of hij houdt een slepende kwaal uit de ziekte over. Daarom is het noodzakelijk, dat alle menschen en